

**avocatul
poporului**
OMBUDSMAN

RAPORT DE VIZITĂ

Brigada de infanterie motorizată „DACIA” din mun. Cahul

avocatul
poporului
OMBUDSMAN

11.06.2024_ Nr._12-9/44-45-46_

A P R O B

_____/semnat/____

11 iunie 2024

Ceslav PANICO

Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

RAPORT PRIVIND VIZITA PREVENTIVĂ

BRIGADA DE INFANTERIE MOTORIZATĂ „DACIA” DIN MUN.CAHUL

16 aprilie 2024

Raportul a fost elaborat de
angajații Oficiului Avocatului Poporului:

- 1) Grigorii LOZAN, consultant principal, Direcția prevenirea torturii
- 2) Elena PALADII, consultantă principală, Direcția prevenirea torturii
- 3) Alexandru ZUBCO, șef Direcție, Direcția prevenirea torturii

Chișinău, 2024

A. INFORMAȚII GENERALE DESPRE VIZITĂ

În conformitate cu prevederile pct.8) din Regulamentul de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului, aprobat prin Legea nr.164 din 31.07.2015 și în corespundere cu prevederile alin.(2) art.24 din Legea nr.52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), la 16 aprilie 2024, Direcția prevenirea Torturii (*în continuare – DPT*) din cadrul Oficiului Avocatului Poporului a efectuat o vizită preventivă la Brigada 3 Infanterie Motorizată „Dacia” din cadrul Armatei Naționale.

Scopul vizitei: Monitorizarea situației privind respectarea drepturilor militarilor în termen împotriva torturii și altor forme de rele tratamente.

NOTĂ: Aspectele reflectate în Raportul de vizită descriu exclusiv situația din ziua vizitei de monitorizare!

B. INFORMAȚII DESPRE UNITATEA MILITARĂ

Brigada 3 Infanterie Motorizată „Dacia” (*în continuare - BIM3*) este o unitate militară din cadrul Forțelor Terestre ale Armatei Naționale a Republicii Moldova, dislocată în mun. Cahul. BIM3 a fost creată la 24 februarie 1992¹, ziua în care a depus jurământ de credință Republicii Moldova și poporului ei. În cadrul unității execută serviciul militar obligatoriu cca 200 militari în termen (*cifra exactă nu se menționează în scop de securitate*) – tineri înrolați la vârsta de 18 ani, militari angajați prin contract pe diferite specialități, precum și personal civil. La momentul vizitei, Brigada este condusă de Comandant, colonel DI Valeriu RUSU, de o perioadă aproximativă de 4 luni.

C. COOPERAREA

Accesul în instituție a fost asigurat fără restricții. Ofițerii BIM3 au manifestat deschidere și au cooperat activ cu echipa de vizită, acordând accesul neîngrădit la informațiile solicitate și în locațiile unității militare (*cazărmi, punct medical, cantină, baia ostășească, alte spații*). La fel, angajații OAP au realizat interviuri cu militarii în termen și ofițerii BIM3. În cadrul discuțiilor cu Comandantul instituției au fost menționate obiectivele vizitei. De asemenea, au fost solicitate informații generale despre instituție, dificultățile sistemice, bune-practici, incidente, etc.

D. CONDIȚIILE GENERALE DE CAZARE

Pe teritoriul unității militare este amplasat un singur bloc locativ cu 2 etaje, parter și subsol. Acestea sunt destinate cazării militarilor în termen, realizării activităților cu specific militar, precum și funcționării cantinei la nivelul subsolului. Per fiecare etaj sunt amplasate mai multe subunități (*spre exemplu la parter sunt amplasați militarii din subunitățile de artilerie, cercetare și de suport*). Numărul de cazați în unitate depinde de numărul militarilor din acea subunitate. Aranjamentele birourilor ofițerilor, obiectele sanitare, mobilierul prezintă o stare uzată și învechită. Deși, există anumite tentative de îmbunătățire a condițiilor de trai ale militarilor, per ansamblu facilitățile cazarmii descurajează acest efort. De altfel, se creează impresia că atât militarii în termen cât și ofițerii nu sunt protejați și asigurați cu condiții demne în relațiile de muncă. La fel, sunt supuse uzurii: lenjeriile de pat, plăpumile, îmbrăcămintea și încălțăminte militarilor.

Cazarmile adoptă forme minimaliste. În camerele de odihnă sunt amplasate paturi etajate sau paturi clasice, cu saltele vechi și acoperământ subțire. Fiecare 2 paturi sunt utilizate cu noptiere uzuale (o

¹ <https://www.army.md/?lng=2&action=show&cat=122&obj=6214>

noptieră la 2 pers/ o noptieră pentru 1 persoană) pentru depozitarea bunurilor personale de igienă (aparat de ras, periuță, pastă de dinți și hârtie igienică), acestea fiind asigurate de către unitate.

Echipa de vizită apreciază aspectul ordonat din spațiile de cazare, instalațiile de încălzire, iluminarea naturală/ artificială suficientă și neaglomerarea spațiilor. Totuși, îndemnăm administrația unității de a aproviziona subunitățile cu suficiente aranjamente pentru depozitarea bunurilor personale, astfel încât să fie evitat fenomenul „pierderii” obiectelor personale, care adesea, poate constitui pretext pentru acte de intimidare sau violență între militari și să continue eforturile de reajustare a condițiilor de conviețuire la standarde demne de trai.

Aerisirea încăperilor se face prin deschiderea geamurilor din termopan, însă lipsa plaselor anti-insectă și a jaluzelelor, permit pătrunderea insectelor în încăperi, îndeosebi pe timp canicular. La fel, în cazul în care odăile din cazarmă nu sunt populate conform numărului de paturi existent, BIM3 ar trebui să regândească formula de utilizare a spațiului cu îndepărtarea paturilor suplimentare, pentru a elibera din suprafață și pentru o mai bună organizare a acestora. Întrucât numărul mare de paturi restricționează spațiul dintre acestea, militarii sunt nevoiți să se îngheșue și să se simtă incomozi în timpul rutinei zilnice, fie pentru a-și organiza obiectele personale, fie pentru a ajunge la noptiere sale. În paralel, constatăm că există spațiu neutilizat în camera de odihnă, în timp ce alte încăperi nu sunt deloc folosite ca spații de odihnă (spre ex: la etajul 3 există un spațiu nevalorificat). Adicional, aranjarea paturilor într-o apropiere excesivă (lipite, prea-aproape) pot crea situații de încălcare a intimității în timpul odihnei (de ex: atingeri nedorite) sau relații de abuz și nesupunere.

Foto_OAP _16 aprilie 2024

Fiecare etaj este dotat cu blocuri sanitare ce conțin lavoare și wc-uri comune. Aparent, acestea sunt curate și într-o stare satisfăcătoare.

Foto_OAP_16 aprilie 2024

Îmbăierea efectivului se desfășoară în **baia ostășească**, cu apă caldă centralizat. Potrivit reprezentanților BIM3 îmbăierea militarilor în termen se desfășoară de 2-4 ori pe săptămână cu schimbarea lenjeriei de corp. Pentru fiecare subunitate este organizat un grafic de îmbăiere cu durata de la 20 min – la 1h și 30 min.

Foto_OAP_Baia_ostășească_16 aprilie 2024

În pofida aspectului curat și lipsei degradării faianței și gresiei, intimitatea în procesul de igienă personală lipsește, iar țevile de duș necesită a fi substituite odată cu apariția coroziunii. Astfel, se necesită reconstrucția unor separeuri de duș cu asigurarea normelor sanitare ce respectă

intimitatea și îmbunătățește confortul, dar și creează un mediu mai sigur și mai sănătos pentru personalul militar.

Lenjeria de corp și de pat se spală centralizat, după care se repartizează militarilor. La fel, în unitatea militară este amenajată o cameră specială unde sunt amplasate mașini de spălat și uscat haine, în care militarii își pot spăla uniformele. După spălare hainele sunt călcate și repartizate militarilor.

Foto_OAP_16 aprilie 2024

Militarii în termen, în discuții private, nu au invocat plângeri referitor la condițiile de cazare, abuzuri, tratamente inuman sau degradant.

Ultima reparație a cazarmilor ar avut loc în anul 2014. Până la ziua vizitei, investiții semnificative nu au fost efectuate. Echipa de vizită a fost asigurată precum că pentru 2024 sunt preconizate resurse financiare pentru reparația capitală a clădirii și că urmează a fi identificat agentul economic care va efectua lucrările de reparație și respectiv condițiile de cazare a militarilor în termen vor fi îmbunătățite. Opinăm că odată cu renovarea clădirii cazarmei, să fie amenajate corespunzător toate birourile ofițerilor și echipate cu suficiente mijloace și instrumente utile activității militare, să fie create spații de odihnă pentru militari în adiacența cazarmii; renovată cantina cu înlocuirea ustinselor alimentare; asfaltarea teritoriului, cel puțin de la intrarea în unitate până la cazarmă, blocul medical și platforma pentru antrenamente. Înțelegem că acestea necesită investiții majore, însă, odată cu inițierea unor lucrări capitale a blocului locativ ar fi cea mai potrivită soluție.

E. ACTIVITĂȚI OCUPAȚIONALE ALE MILITARILOR ÎN TERMEN

Potrivit Regulamentului militar, militarii în termen participă la ore de instruire teoretice, practice, sportive și educative. Pregătirea militară teoretică, practică, sportivă și educativă se realizează doar de militarii sergenți sau ofițeri prin contract. Unitatea nu accesează servicii de formare, educaționale sau instruire din partea societății civile (or, acestea nu sunt prevăzute de Regulamentele militare). Per general activitățile ocupaționale ale militarilor sunt stabilite zilnic/săptămânal prin planuri de lucru educative și de odihnă, care conțin informații cu privire la ședințele de lucru, activități în zilele de odihnă, sport/pregătirea fizică, studierea actelor normative și regulamentelor militare, instrucțiuni de front, amenajarea teritoriului unității militare, vizite, convorbiri telefonice, alte activități specifice programului zilnic.

Pentru anumite activități de recreere, cum ar fi odihnă, sport, vizite sau convorbiri telefonice, conform planului se rezervă o perioadă relativ scurtă de timp, ceea ce în opinia noastră, intensifică

stările de nevroză și anxietate provocând în lanț relații neregulate între militari (*dezertări, încălcări ale disciplinei militare, altercații și altele*). Or, militarii în termen, asemenea civililor, urmează a beneficia de utilitatea tuturor activităților, care nu intră în incompatibilitate cu sarcina realizării serviciului militar. Încurajarea modului de viață activ-educativ este un prim-instrument în combaterea fenomenelor anxioase, care în unele extreme, pot izbucni în frustrări și în agresivități, etc. Totuși, reprezentanții BIM susțin că în zilele de odihnă/sărbătoare, vizitarea militarilor în termen este permisă fără restricții sau limite. De asemenea, nu se practică privarea de vizite sau convorbiri telefonice în calitate de sancțiune pentru anumite încălcări disciplinare.

În cadrul unităților militare **este interzisă folosirea telefoanelor mobile, doar de către militarii în termen**, fapt ce este restricționat printr-un ordin al ministrului apărării. Scopul acestei restricții nu este evident, însă privarea de gadgeturi contribuie la creșterea nivelului de frustrare printre tinerii încorporați în Forțele Armate, fapt care poate genera manifestări de depresie și, implicit, poate afecta negativ starea lor morală și psihologică.

Suntem de părerea că Ministerul Apărării ar trebuie să revizuiască restricțiile care îi vizează pe militarii în termen, inclusiv în contextul provocărilor contemporane, când gadgeturile pot fi folosite inclusiv în dezvoltarea abilităților militare, de strategie sau recreere a militarilor în timpul liber. Totuși, reprezentanții BIM3 dau asigurări că în zilele libere militarii în termen au acces la telefonul mobil al unității militare doar pentru a contacta rudele.

În fiecare odaie a subunității există un spațiu predestinat pentru odihnă, unde este instalat un televizor, panouri informative cu reviste sau jurnale, însă material didactic, informativ sau cărți artistice nu există. De asemenea, este improvizat câte un colțisor sportiv, dotat cu instrumentar sportiv confecționat artizanal. Avocatul Poporului consideră că pentru o mai bună dezvoltare fizică a militarului în termen este necesară amenajarea unei săli sportive separate dotate cu aparate multifuncționale sportive, unde militarii ar putea să își petreacă timpul liber și să își dezvolte de sine stătător capacitățile sale fizice.

Potrivit reprezentanților BIM3 militarii sunt antrenați în diferite instruiți și cantonamente în afara unității militare sau misiuni internaționale. Procesul de selecție a militarilor pentru misiunile internaționale este foarte riguros (chestionare, testări la diverse Comisii, cunoașterea bună a limbilor străine, etc). Unii militari în termen au participat la exerciții comune cu militarii din România.

Cât privește mecanismul de desfășurare a serviciului, militarii au susținut **că sunt implicați în serviciu de 24 ore, peste o zi, ceea ce nu le permite nici să fie implicați în alte acțiuni specifice serviciului militar (instruiți, antrenamente, etc.) și nici nu dispun de suficient timp pentru odihnă**. Totuși, reprezentanții BIM3 susțin că această practică este doar atunci când sunt instruiți ale militarilor în termen la poligon în afara unității militare, iar în unitate rămân doar militarii care asigură efectuarea serviciului. În rest, militarii au comunicat că în timpul executării serviciului militar au participat la instruiți, trageri din diferite armamente, deplasări la poligon și chiar deplasări peste hotarele țării.

Avocatul Poporului (Ombudsmanul) consideră că serviciul militar nu poate fi constituit doar din servicii de zi și activități de amenajare a teritoriului unității militare, iar activitatea zilnică cu implicarea militarilor în termen, din cadrul Brigăzii de Infanterie Motorizată „Dacia” urmează să fie modificată în conformitate cu provocările contemporane, să se bazeze pe drepturi egale și capacitate progresistă, iar militarii să devină buni profesioniști. Militarii în termen trebuie să beneficieze și de

timp/perioade suficiente pentru recreere, odihnă sau alte activități personale, pentru a menține în formă starea psihică și socială, totodată și în vederea sporirii încrederii și atracției societății față de serviciul militar obligatoriu.

F. ASISTENȚA MEDICALĂ ȘI PSIHOLOGICĂ

Militarii în termen primesc îngrijiri medicale primare în cadrul punctului medical al unității militare, acesta fiind o construcție recentă și echipată cu toate facilitățile necesare pentru furnizarea asistenței medicale de urgență și ambulatorie (*izolatoare medicale*).

În cazuri excepționale militarii sunt transportați la IMSP Spitalul Raional Cahul sau, după caz, la Spitalul Clinic Militar Central din mun. Chișinău. BIM3 nu dispune de autospecială de transportare a pacienților de urgență, însă la necesitate solicită asistența medicală de urgență printr-un apel la Serviciul unic pentru apelurile de urgență 112. Angajații au raportat că duc lipsă de personal medical calificat, în special când se impune necesitatea asistenței medicale în timpul deplasărilor în afara unității militare. Din spusele angajaților BIM3, persoanele care au nevoie de asistență medicală se înscriu într-un registru și într-un mod organizat, militarii în termen sunt prezentați medicului, iar în caz de urgență militarii pot să se adreseze în punctul medical în orice timp.

Serviciul medical are în atribuții: menținerea evidenței bolnavilor internați în punctul medical, inclusiv a maladiilor de suferință a militarilor; asigurarea tratamentului și a regimului alimentar prescris militarilor; executarea ordinelor medicului; ducerea evidenței bolnavilor militari internați în instituțiile curative de tratament; determinarea și aprobarea calității produselor alimentare livrate pentru pregătirea hranei efectivului; acordarea primului ajutor sau a ajutorului medical de urgență; deplasarea la locul aflării militarului pentru acordarea asistenței medicale; verificarea calității hranei pentru bolnavi, distribuirea acesteia în termen; verificarea temperaturii, aerisirii și-a dezinfecției punctului medical.

Foto_OAP_16 aprilie 2024

Depozitul medicamentos este suplinit suficient cu medicamente necesare, potrivit reprezentanților BIM3 acesta se completează periodic, însă sălile de proceduri sunt amenajate cu utilaje învechite.

Foto_OAP_16 aprilie 2024

În cadrul BIM3 asistența medicală este asigurată non-stop, pe parcursul zilei de către personalul medical din cadrul punctului medical, iar pe parcursul nopții de către un felcer, ce exercită serviciu pe timp de noapte și la necesitate poate interveni pentru acordarea ajutorului medical, tot el participă inclusiv la inspecția de dimineață și examinarea de seară a militarilor în termen, pentru a depista și înregistra orice traumă/leziune corporală. Însă, **din spusele medicului acesta nu raportează superiorului cazurile de leziuni prezumtiv apărute în urma unor abuzuri sau altercații, de altfel conform competenței, nu este în drept să se expună asupra provenienței lor, drept de plângere sau denunț îi revine doar militarului sau ofițerului.**

De asemenea, angajații punctului medical zilnic examinează starea și pregătirea militarilor în termen care urmează să efectueze serviciul de zi și de gardă în unitate ori în afara ei, precum și asigură prepararea calitativă și distribuirea hranei în condiții salubre și sănătoase.

De asemenea, din spusele angajaților, militarii în termen, la cerere, pot fi însoțiți la orice instituție care acordă asistență medicală, inclusiv pe cont propriu.

În punctul medical este amenajat un izolator medical. În acest spațiu, sunt plasați/izolați militarii în termen, pacienți pe durata tratamentului. Spațiul respectiv dispune de paturi într-un nivel pentru odihnă și scaune. Alte aranjamente care ar promova dezvoltarea unui climat de reabilitare, precum și alte activități (televizor, cărți, etc.) nu sunt asigurate, ceea ce poate duce la stări de inutilitate și anxietate a militarilor. Militarii în termen aflați în izolatorul medical nu au invocat plângeri cu privire la abuzuri sau rele tratamente.

Personalul medical nu identifică/constată originea și circumstanțele traumelor militarilor în termen. Ei nu solicită explicații de la militari cu privire la echimoze, leziuni sau traume suspecte. Aceștia se limitează doar la înscrierea în Registrul traumelor, la raportare și acordarea asistenței medicale primare. Totuși, medicii încurajează tinerii să raporteze individual dacă au fost victime ale formelor de abuz inițial comandanților, după care ofițerului de serviciu și în final, Comandantului unității.

O victimă a formelor de violență în unitatea militară, trebuie să beneficieze de mecanisme reale și viabile de protecție. În special, dacă aceasta este victima unei forme de abuz din partea ofițerilor (practica îl impune să se adreseze cu plângeri agresorului). **Urmare, reafirmăm că rolul personalului medical în unitatea medicală pe domeniul prevenirii formelor de abuz este de a constata originea circumstanțelor obținerii traumelor la militarii în termen, de a identifica leziunile, de a realiza controlul corporal matinal și seral al militarilor în termen, de a încuraja aceștia să raporteze violențele, de a asigura confidențialitatea sursei și de a deveni un partener de încredere pentru victimele potențiale ale formelor de abuz, etc.** Odată ce acest mecanism va fi instituționalizat, numărul de plângeri pe alegații de abuz/rele tratamente va fi în creștere, iar fenomenul torturii, tratamentului inuman sau degradant va fi eradicat.

Ombudsmanul înțelege că personalul medical nu este explicit împuternicit cu astfel de responsabilități conform fișelor de post a funcțiilor, însă aceste angajamente profesionale sunt intrinsec legate de statutul profesiei medicale. Rolul personalului medical și independența acestuia în luarea deciziilor trebuie să se bucure de o maximă valoare față de autoritățile instituției, în acest caz, față de BIM3. Medicii Brigăzilor militare au dublă loialitate, atât față de superiorii din cadrul instituțiilor cât și față de propriul regulament și principii ale codului deontologic medical, în special, în sprijinul ofițerilor în plângerile calomnioase sau nefondate.

În cadrul BIM3 sunt 2 funcții de psiholog, însă la momentul vizitei **ambele erau vacante și neocupate, de aproximativ 3 ani**. Reprezentanții unității au susținut că depun efort în angajarea personalului în aceste funcții, deoarece înțeleg importanța psihologului în cadrul unității militare. Totuși pentru a asigura consilierea psihologică a militarilor în termen, periodic în cadrul unității este delegat un specialist din alte subdiviziuni ale Ministerului Apărării. Cu toate acestea considerăm că această activitate este insuficientă, or psihologii din cadrul unității militare au șir de activități focusate pe (a) formarea abilităților, perfecționarea cunoștințelor și cunoașterea problemelor existente ale efectivului realizate prin ședințe informative, ședințe desfășurare la disciplina „Pregătirea psihologică” și sondaje anonime; (b) activități de psihodiagnostic realizate prin testări psihologice; (c) terapii, consilieri, convorbiri individuale și de grup; (d) asistență psihologică a militarilor din grupul de risc și (e) asistență psihologică a serviciului de gardă și garnizoană. Activitățile ar trebui să fie desfășurate în considerarea atât a militarilor în termen, cât și a celor angajați prin contract.

Prin urmare, absența unui specialist în acest domeniu reprezintă o lacună semnificativă, în special în ceea ce privește menținerea integrității psihologice a militarilor și prevenirea problemelor precum depresia și comportamentele suicidale. **Ombudsmanul reiterează ineficiența identificată repetitiv a lipsei specialiștilor psihologie/ psihologie didactică în special în cadrul instituțiilor militare de instruire și formare a tinerilor recruți.**

G. ALIMENTAȚIA MILITARILOR ÎN TERMEN

Militarii sunt alimentați de 3 ori pe zi în cantina unității. Hrana este pregătită de către militari în termen ce posedă cunoștință și practică în acest domeniu. La fel, militarii în termen desfășoară serviciul în cadrul cantinei și acordă suport bucătarului, mențin curățenia și ordinea în cantină. Meniul zilnic și săptămânal este afișat pe panoul informativ. Controlul calității hranei este realizat inclusiv de personalul medical, dar și de către alți angajați responsabili pe unitatea militară, din spusele angajaților BIM fără aprobarea calității hranei nu se efectuează repartizarea acesteia. Militarii din fiecare subunitate sunt alimentați pe rând, etapizat.

Plângeri cu privire la calitatea alimentației nu au parvenit. În cazul în care lipsește un anumit produs vital întreținerii spiritului energic, se procedează prin metoda substituirii produsului echivalent.

De rând cu militarii în termen, în aceleași condiții sunt alimentați și militarii angajați prin contract. Aceștia nu au invocat plângeri referitor la calitatea hranei. Din contra au evidențiat o îmbunătățire esențială comparativ cu anii precedenți.

Cantina unității militare este amplasată în demisol fiind într-o stare precară și pe alocuri slab utilată, însă angajații depun efort pentru a menține ordinea și curățenia. Din spusele reprezentanților BIM3 reparația cantinei a avut loc aproximativ în anul 2014, iar de atunci s-au mai efectuat reparații cosmetice, însă recunosc că acestea nu sunt suficiente. Totuși au dat asigurări că sunt planificate resurse financiare pentru construcția unei altei clădiri în care să fie amenajată cantina ostășească. De asemenea, utilajele de preparare și repartizarea a hranei, cât și de spălare a veselei sunt învechite și necesită a fi reînnoite.

Foto_OAP_16 aprilie 2024

H. ALEGAȚII DE ABUZURI, DE RELE TRATAMENTE, INCIDENTE SAU ABATERI GRAVE

În unitate există panouri ce conțin informații privind linia specializată anticorupție a Ministerului Apărării la tel: 022-232-806; linia instituțională pentru informare la tel: 022-252-009; telefonul de

încredere al Ministerului Apărării 022-238-412 și contactele Oficiului Avocatului Poporului (care necesită reajustate).

Echipa de vizită nu a putut identifica dacă militarii au posibilitatea de a depune plângeri, în interiorul instituției/ unității, cât și în afara acesteia. Nu există un mecanism de expediere a scrisorilor: nu au fost observate cutii poștale sau lădițe pentru reclamații și sugestii. Totuși, reprezentanții BIM3 susțin că militarii în termen pot face apeluri telefonice confidențiale, din contul unității, doar în timpul preconizat pentru această activitate conform planului săptămânal, în acest sens fiind dotată fiecare subunitate cu telefoane mobile.

Militarii urmează ore educaționale în baza planului de instrucție precum: survenirea răspunderii pentru conduite abătute; toleranța zero față de discriminare; mecanisme de consolidare a disciplinei militare, etc. La fel, se practică chestionarea militarilor pe anumite probleme sau propuneri, pentru a îmbunătăți situația la acest capitol. Comandantul unității a susținut că militarii în termen – victime ale potențialelor forme de abuz pot cu ușurință să-i raporteze orice situație de abuz fiind deschis la orice dialog cu militarii, dar și desfășoară săptămânal ședințe de dialog privind reclamațiile militarilor. Cu referire la plângeri, pe faptul „dedovschinii”/altor forme de abuz/neregulamentare, constatăm că acestea nu sunt sau nu au fost înregistrate sau raportate în 2024, dar și reprezentanții BIM3 au afirmat că nu susțin acest fenomen și nici nu există o asemenea practică în cadrul unității militare, fapt confirmat și de către militarii în termen.

Potrivit pct.97 al Regulamentului disciplinei militare, în fiecare unitate militară trebuie să fie un Registru de propuneri, cereri și reclamații al unității militare. Comandantul este obligat să examineze propunerea (cererea, reclamația) în termen de 10 zile, iar dacă propunerea (cererea, reclamația) va fi considerată întemeiată, va lua decizii cu privire la eliminarea factorilor care au determinat reclamațiile formulate de militari și alte persoane.

Reprezentanții BIM3 asigură că mecanismul de raportare internă a incidentelor este menținut cu strictețe. Militarii pot denunța anumite încălcări și altui personal decât celui cu putere de decizie în unitatea militară. Orice alegație de violență/leziune/relație neregulamentară este înregistrată și raportată procurorilor, dar și Ministerului Apărării, iar, fiecare ofițer, responsabil de grup are obligația să comunice comandantului incidentele sub sancțiune disciplinară².

Evidența traumelor depistate la militarii în termen se face în **Registrul de evidență a traumelor**, care se află în punctul medical din unitate. Potrivit reprezentanților BIM3, toate leziunile depistate, fără excepții, sunt înregistrate și raportate comandantului, care la rândul său dispune efectuarea cercetării de serviciu. Astfel, **potrivit registrului în anul 2024 (până la data vizitei) au fost înregistrate 1740 de militari la care au fost depistate diferite traume și leziuni**. BIM3 dă asigurări că toate traumele au fost investigate în cadrul cercetărilor de serviciu, iar în cazurile în care există dubii cu privire la traume obținute urmare a actelor neregulamentare sau care constituie infracțiuni sunt raportate procurorului. Aceste declarații, însă, trebuie confirmate prin procese obiective și transparente.

Reprezentanții BIM3 susțin că în comparație cu anii precedenți au fost înregistrate mai puține

² Legea nr.52/2007 cu privire la aprobarea Regulamentului disciplinei militare.

încălcări disciplinare. Astfel, potrivit BIM3³, **pe parcursul anului 2023, în unitatea militară au fost înregistrate 22 cazuri de traume sau leziuni, 19 cazuri de părăsire samavolnică a unității militare sau neprezentare din concedii și 8 cazuri de relații neregulamentare dintre militari. Astfel, reiese că în total au fost înregistrat 49 de cazuri ce constituie abateri disciplinare grave și/sau informații despre pretinse cazuri de tortură sau rele tratamente.**

Din totalul informațiilor înregistrate în doar 39 cazuri au fost dispuse desfășurarea cercetărilor de serviciu și doar 27 au fost raportate procurorului, după cum urmează:

- a) 19 se referă la părăsirea samavolnică a unității militare sau neprezentării la timp din concediu;
- b) 8 referitor la relații neregulamentare între militari.

Din informația prezentată rezultă că BIM3 raportează procurorului doar relațiile neregulamentare între militari, respectiv doar traumele contractate în urma acestor acțiuni și cazurile de părăsire samavolnică a unității militare sau neprezentarea la timp din concedii. Astfel, constatăm că BIM3 nu investighează toate abaterile disciplinare înregistrate (din 49 înregistrate doar în 39 de cazuri au fost dispusă cercetarea de serviciu) și respectiv nu toate informațiile sunt raportate procurorului (din 22 cazuri de traume și leziuni, doar 8 au fost raportate) pentru a fi examinată prin prisma abuzurilor ori relelor tratamente, ceea ce poate intra în conflict cu prevederile CEDO. Or, potrivit jurisprudenței CtEDO, orice nereguli în desfășurarea anchetei, care subminează posibilitatea de a stabili circumstanțele cauzei sau identitatea persoanei sau a persoanelor responsabile, riscă să contravină normei impuse privind eficiența.⁴ Altfel spus, autoritățile în toate cazurile trebuie să depună efort suficient pentru a investiga și a afla ce s-a întâmplat și care sunt persoanele responsabile.

Pe parcursul anului 2024, în cadrul unității militare au fost înregistrate 12 traume și leziuni, dintre care doar 3 au fost raportate procurorului, respectiv 3 cazuri de relații neregulamentare între militari și 3 cazuri de părăsire samavolnică a unității militare sau neprezentarea la timp din concedii, în total 18 cazuri de abateri disciplinare grave și doar 13 cercetări de serviciu dispuse. La fel, a avut loc un caz de „suicid” la 04 aprilie 2024⁵ ce a fost raportat procurorului. **Avocatul Poporului se va expune separat pe cazul de „suicid” în cadrul unui Raport special, inițiat la sesizarea ex-officio⁶.**

Avocatul Poporului reamintește că **BIM3 este obligat să raporteze procurorului toate cazurile ce trezesc o bănuială rezonabilă de comitere a unei infracțiuni**, dar și **toate traumele depistate la militari**, chiar dacă au fost obținute din neatenție ori în afară unității militare. **Conform legislației, doar procurorul are autoritatea de a decide, pe baza probelor, dacă o acțiune constituie sau nu o infracțiune. Reprezentanții unității militare nu ar trebui să își atribuie puterea decizională în privința ce informații trebuie raportate și care nu.**

Or, potrivit jurisprudenței CtEDO, atunci când unei persoane îi sunt cauzate leziuni corporale, în timp ce se află în custodia Statului (serviciul militar în termen la fel este considerată o formă de custodie), orice vătămare va crea o prezumție puternică că acea persoană a fost supusă maltratării, iar autorităților trebuie să dea o explicație plauzibilă despre circumstanțele în care au fost cauzate

³ Informație din 27 mai 2024 prezentată la solicitarea OAP

⁴ CtEDO, Cauza Cioran și alții împotriva României, definitivă la 27.04.2015, pct.118-120

⁵ <https://www.army.md/?lng=2&action=show&cat=122&obj=8901>

⁶ <https://ombudsman.md/sesizare-ex-officio-in-cazul-decesului-soldatului-in-termen-in-cadrul-armatei-nationale/>

leziunile.⁷ De regulă, această explicație urmează a fi dată de către procuror ca urmare a investigării faptei în cadrul unei anchete penale de valoare, în vederea prevenirii oricărui abuz din partea superiorilor sau a violenței între militari. Or, orice traumă cauzată în timpul efectuării serviciului militar trezește o bănuială rezonabilă de maltratare, indiferent de gradul de gravitate a acesteia, iar informațiile ce oferă temei de a presupune că persoana a fost supusă acțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, urmează a fi prezentate sau transmise imediat procurorului⁸. De asemenea, **obligația de înregistrare și raportare procurorului, în termen de 24 ore, derivă din art.273 alin.(3) din Codul de procedură penală**⁹. Or, **comandanții unităților și formațiunilor militare, șefii instituțiilor militare (îndeosebi poliției militare) sunt organ de constatare** pentru infracțiuni săvârșite de militarii din subordine, precum și de persoanele supuse serviciului militar în timpul cantonamentelor; pentru infracțiuni săvârșite de muncitorii și angajații civili ai Forțelor Armate ale Republicii Moldova, legate de îndeplinirea îndatoririlor lor de serviciu, sau săvârșite la locul de dislocare a unității, formațiunii, instituției.¹⁰ Deci este clar că comandanții unităților militare au obligația imperativă prevăzută de legislația procesual penală, de a înregistra și **raporta procurorului orice informație**, plângere sau declarație ce constituie temei de a presupune că militarii au fost supuși actelor de tortură/rele tratamente, iar orice activitate sau rezultatul ei (traumă, violență, etc.) care pot atenta la integritatea fizică și psihică a persoanei poate fi calificat ca act de tortură, tratament inuman sau degradant.

În această ordine de idei, **Ministerul Apărării trebuie să creeze un mecanism clar și fiabil, în măsura să asigure înregistrarea și raportarea eficientă a tuturor incidentelor în care sunt implicați militarii**, în scopul prevenirii oricărei acuzații nefondate de tortură/rele tratamente din partea militarilor pe timpul desfășurării serviciului militar în termen.

De asemenea, potrivit reprezentărilor BIM3 militarii care au admis încălcări au fost sancționați disciplinar, inclusiv plasați în arest pentru 3-5 zile la Comenduirea militară din mun. Chișinău. Arestul în calitate de pedeapsă disciplinară se aplică doar pentru abateri disciplinare grave și în cazuri excepționale, prin ordinul comandantului brigăzii.

Constatăm repetitiv, militarilor în termen cărora li se aplică sancțiunea privativă de libertate nu le este asigurată asistență juridică și respectiv nu sunt înregistrate contestări a acestora, chiar dacă aceștia sunt informați despre termenul și calea de atac. Această practică arată de fapt deficiențe grave privind respectarea drepturilor și libertăților militarilor în termen. **Avocatul Poporului (Ombudsmanul) consideră că la aplicarea sancțiunii „arestul”, militarilor în termen trebuie să li se asigure asistența juridică calificată, fie prin intermediul CNAJGS ori să i se acorde dreptul de a fi asistat de un apărător ales, ceea ce va garanta că rezultatele cercetării de serviciu pot fi obiective, iar vinovăția militarului a fost stabilită pe deplin și pedeapsa este echitabilă cu fapta comisă.**

Cu toate acestea, unii militari-ofițeri au menționat că condițiile de exercitare a serviciului militar s-au îmbunătățit comparativ cu câțiva ani în urmă și că relații neregulamentare nu există sau au scăzut semnificativ. Totuși în rândul militarilor reclamarea abuzatorilor nu este apreciată pe intern. Echipa de vizită nu a putut identifica relații neregulamentare în colectivul unității militare pe durata vizitei

⁷ CtEDO, Cauza Struc împotriva Republicii Moldova, definitivă la 04 martie 2013, pct.52

⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138876&lang=ro# art.262 alin.(4¹)

⁹ Codul de procedură penală art.273 alin.(3)

¹⁰ Codul de procedură penală art.273 alin.(1) lit.e)

de monitorizare. Acest fapt, nu înseamnă neapărat că asemenea relații sau conflicte între ofițeri pe linie verticală și orizontală nu există.

La fel, în cadrul vizitei nu au putut fi identificați obiectori de conștiință sau alte persoane care ar invoca anumite temeiuri plauzibile care ar pune la îndoială încorporarea în cadrul Forțelor Armate sau care ar constitui impedimente la desfășurarea serviciului militar în termen, bazate pe motive de conștiință, gândire sau religie. Reprezentanții BIM3 au comunicat că sunt asemenea militari, însă constituie mai mult o problemă de „adaptare” în cadrul Forțelor Armate, decât un obiector de conștiință. Totuși, Avocatul Poporului este de părere că atunci când o persoană invocă că nu poate să desfășoare serviciul militar datorită convingerilor sale bazate pe conștiință, gândire sau religie, autoritățile urmează să orienteze persoana la serviciul civil (de alternativă), pornind de la ideea că odată ce persoana are dreptul la înlocuirea serviciului militar în termen cu serviciul civil, trebuie să se verifice dacă recrutul îndeplinește condițiile legale pentru a exercita acest drept, dar să nu fie obligat să desfășoare serviciul militar în termen. Or, această practică contravine Legii nr.156/2007 cu privire la organizarea serviciului civil (de alternativă)¹¹ și încalcă flagrant dreptul cetățeanului.

Avocatul Poporului reamintește că problema legată de încorporare în Forțele Armate a fost accentuată în Raportul privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova pentru anul 2023¹², fiind recomandat Ministerului Apărării să reevalueze mecanismul de înrolare a persoanelor în Forțele Armate, pornind primordial de la specificațiile pe care le expun candidații cu privire la obiecțiile de conștiință sau de la alte circumstanțe întemeiate, care ar împiedica/ amâna satisfacerea serviciului militar în termen.

Urmare a constatărilor echipei de vizită, conducându-mă de prevederile alin.(2) art.24 din Legea nr.52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul): -

R E C O M A N D:

**Ministerului Apărării al Republicii Moldova,
Marelui Stat Major al Armatei Naționale,
Brigăzii nr.3 Infanterie Motorizată „DACIA”: -**

1. Să întreprindă măsuri urgente de angajare a psihologilor în unitatea militară/ fie detașarea lor din alte subdiviziuni cu salarizare efectivă. Pe durata lipsei psihologilor în unitate, realizarea activităților ce implică armele urmează a fi sistate;
2. Să inițieze/ planifice procesul de acreditare a serviciilor medicale militare;
3. Să întreprindă măsuri eficiente privind asigurarea integrității psihice și menținerii unui climat moral-psihologic corespunzător în rândul militarilor în termen, prin supravegherea permanentă de către un specialist psiholog/ psiholog didactic;
4. Să urgenteze renovarea cazărmilor și a grupurilor sanitare din BIM3, pentru a crea condiții bune și demne de cazare a militarilor în termen, inclusiv cu asigurarea aerisirii corespunzătoare a încăperilor și cu instalarea plaselor anti-insecte;
5. Să fie amenajate corespunzător toate birourile ofițerilor și echipate cu suficiente mijloace și instrumente utile activității militare;

¹¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=107181&lang=ro art.3

¹² http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/06/Raport-DO_net_machetat.pdf pag.34-35

6. Să fie create spații de odihnă pentru militari în adiacentul cazărmii;
7. Să fie renovată cantina cu înlocuirea ustinselor alimentare și înlăturarea igrasiei;
8. Să renoveze baia ostășească, să schimbe parele de duș și să monteze uși la toate băile și WC-urile, pentru asigurarea intimității;
9. Să asigure asistența juridică calificată militarilor în termen, în special, în privința celor asupra cărora este examinată aplicarea pedepsei disciplinare – arestul;
10. Să revizuiască prevederile ordinului Ministrului Apărării în partea ce ține de necesitatea interzicerii folosirii telefonului mobil de către militarii în termen;
11. Să plaseze la punctul de control și trecere al unității militare (unităților militare) informații despre rolul și atribuțiile Avocatului Poporului;
12. Să realizeze activități de informare a întregului efectiv (militari în termen și prin contract) despre mandatul și atribuțiile Avocatului Poporului (Ombudsmanul) conform Legii 52/2014 cu privire la Avocatul Poporului, cu remiterea ordinului/ lor comandantului/ lor și listei participanților cu semnăturile acestora, pentru 2024. Orele informative respective, trebuie să fie integrate în programul de pregătire militară;
13. Să înregistreze toate traumele depistate la militari și să le raporteze procurorului imediat, dar nu mai târziu de 24 ore;
14. Să instituie un mecanism de plângeri în unitate;
15. Să informeze Avocatul Poporului despre toate cazurile de deces, tentative de suicid, suicid, acte de violență între militari și față de militari; leziuni, traume, relații neregulamentare, cu indicarea datei, orei, circumstanțelor incidentului și acțiunilor întreprinse de unitatea militară în scopul remedierii situației, ori de câte ori au loc asemenea fapte la adresa de email: secretariat@ombudsman.md;
16. Să completeze bibliotecile cazărmii cât și izolatorul medical cu cărți artistice, jocuri educative și ilustrative pentru lărgirea activităților ocupaționale și de animare a timpului liber și/sau perioadei de izolare medicală obligatorie;
17. Să realizeze ore educaționale/cursuri de instruire a militarilor care ținesc spre consolidarea disciplinei militare, antrenând subiecte ca: denunțarea incidentelor în mediul militar; dezvoltarea toleranței zero față de tratamente inumane, degradante, discriminatorii. Se va miza pe antrenarea în procesul de instruire a experților aparținători ai științelor variate: drept, psihologie, sociologie, filozofie, etc;
18. Să aducă la cunoștință efectivului despre constatările Raportului respectiv.

Raportul respectiv este plasat pe pagina web a OAP pentru informare și diseminare.